

ชิคุนคุนยา มันมากับ “ยุง”

โลกยุคใหม่ดูเหมือนจะถูกรุกเร้าด้วยด้วยโรคร้ายสายพันธุ์ใหม่ๆ อยู่ไม่เว้น

"โรคชิคุนคุนยา (Chikungunya)" เป็นหนึ่งในโรคที่ถูกกล่าวขวัญถึงหนาหูในระยะหลังๆ ในฐานะโรคร้ายที่มาจากนครค่าต่อการทำความรู้จักกันให้ชัดๆ

■ ย้อนรอยการแพร่กระจายจากทวีป

เชื้อไวรัสชิคุนคุนยาอุบัติขึ้นในทวีปแอฟริกา โดย Marion Robinson และ W.H.R.Lumsden เป็นผู้บรรยายลักษณะของโรคนี้ไว้เป็นรายแรกเมื่อปี พ.ศ.2498 โดยก่อนหน้านี้นี้ประมาณ 3 ปี มีการระบาดของโรคในดินแดน *ที่ราบสูงมากอนดี* ซึ่งเป็นพรมแดนระหว่างประเทศโมแซมบิกและแทนซาเนียในปัจจุบัน

หลังจากนั้นพบการระบาดของเชื้อชิคุนคุนยาเป็นครั้งคราวในทวีปแอฟริกา และข้ามมาสู่ทวีปเอเชีย ทั้งในภูมิภาคเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีการรายงานการพบเชื้อในประเทศอินเดีย พม่า เขมร เวียดนาม ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย รวมถึงประเทศไทย

■ คน-ลิง-ยุงลาย สายสัมพันธ์อันตราย

วงจรการแพร่เชื้อโรคนี้ พบว่ามีด้วยกัน 2 วงจร วงจรแรกคือ วงจรของสัตว์ตระกูลวานร (Primate cycle /Rural type) เป็นความเชื่อมโยงระหว่าง คน-ยุง-ลิง โดยเชื้อไวรัสได้ขยายตัว (Amplifier host) ในตัวลิงบาร์บูน ทำให้เกิดผู้ป่วยจากเชื้อนี้ประปราย หรืออาจมีการระบาดเล็กๆ เป็นครั้งคราว และเมื่อผู้ที่ไม่ภูมิคุ้มกันเข้าไปในพื้นที่ที่มีเชื้ออยู่ และรับเชื่อนั้นไปสู่ชุมชนเมือง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มียุงลายชุกชุมมาก จะก่อให้เกิดวงจรที่สองขึ้น โดยเป็นวงจรในเมือง (Urban type) เป็นความเชื่อมโยงระหว่าง คน-ยุง จากคนไปสู่คนโดยมียุงลายเป็นพาหะ

เจาะลึกไปที่ยุงลาย ซึ่งเป็นตัวแพร่กระจายโรค พบว่า เมื่อยุงลายตัวเมียกัดและดูดเลือดผู้ป่วยที่อยู่ในระยะไข้สูง ซึ่งเป็นระยะที่มีไวรัสอยู่ในกระแสเลือด เชื้อไวรัสจะเข้าสู่กระเพาะยุงและเพิ่มจำนวนมากขึ้น จากนั้นจะเดินทางเข้าสู่ต่อมน้ำลาย เมื่อยุงที่มีเชื้อไวรัสชิคุนคุนยาไปกัดคนอื่นต่อก็จะปล่อยเชื้อไปยังคนที่ถูกกัด ทำให้คนนั้นเกิดอาการของโรคได้

▪ **ร้ายแต่ไม่ถึงตาย อย่าตระหนก**

โรคนี้จะพบมากในช่วงฤดูฝน เมื่อยุ่งลายมีจำนวนเพิ่มขึ้น และสามารถพบโรคนี้ได้ในทุกกลุ่มอายุ ซึ่งต่างจากโรคไข้เลือดออกที่ส่วนใหญ่จะพบในผู้ป่วยอายุน้อยกว่า 15 ปี

ระยะฟักตัวของโรคโดยทั่วไปประมาณ 1-12 วัน แต่ที่พบบ่อยประมาณ 2-3 วัน ระยะติดต่อเป็นช่วงระยะเวลาที่ผู้ป่วยไข้สูง ประมาณวันที่ 2 - 4 เนื่องจากเป็นระยะที่มีเชื้อไวรัสชิคุนกุนยาอยู่ในกระแสเลือดมากที่สุด อาการของโรคคล้ายกับโรคไข้เลือดออก แต่ต่างกันที่ไม่มีการรั่วของพลาสมาออกนอกเส้นเลือด จึงไม่พบผู้ป่วยที่มีอาการรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิต

▪ **ย้อนรอย 50 ปี สถานการณ์ในประเทศไทย**

เชื้อไวรัสชิคุนกุนยาพบในประเทศไทยครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ.2501 จากผู้ป่วยในโรงพยาบาลเด็ก กรุงเทพฯ ต่อจากนั้นพบการระบาดของโรคชิคุนกุนยาอีก 6 ครั้ง ในปี พ.ศ.2531 ที่จังหวัดสุรินทร์ ปี พ.ศ.2534 ที่จังหวัดขอนแก่นและปราจีนบุรี ในปี พ.ศ.2536 ที่จังหวัดเลย, นครศรีธรรมราช และหนองคาย และในขณะนี้ (ปี พ.ศ. 2551-2552) ที่จังหวัดสงขลา, ปัตตานี, ยะลา และนราธิวาส ดังข้อมูลใน ตารางที่ 1

ตารางแสดงข้อมูลการระบาดของโรคชิคุนกุนยาในประเทศไทย

ครั้งที่	พ.ศ.	จังหวัด	จำนวนผู้ป่วย (คน)
1	2501	สุรินทร์	N/A
2	2501	ขอนแก่น	N/A
3	2501	ปราจีนบุรี	N/A
4	2501	เลย	N/A
5	2501	นครศรีธรรมราช	N/A
6	2501	หนองคาย	N/A
7	2501	สงขลา, ปัตตานี, ยะลา และนราธิวาส	9,000

ปัจจุบันยังไม่มีการรักษาที่จำเพาะเจาะจงสำหรับโรคชิคุนกุนยา ส่วนใหญ่เป็นการรักษาตามอาการและประคับประคอง เช่น การให้ยาลดอาการไข้ ปวดข้อ และการพักผ่อน

ส่วนการป้องกันโรคชิกุนกุนยาที่ดีที่สุดคือ ป้องกันไม่ให้ถูกยุงลายกัด สวมเสื้อและกางเกง
ขายาวเวลาเข้าสวน หรือทายาป้องกันยุงกัด

และที่สำคัญที่สุด คือ การร่วมกันทำลายลูกน้ำยุงลายทั้งในบ้านและในสวนที่เป็น
แอ่งน้ำ อันเป็นแนวทางป้องกันโรคร้ายไปได้พร้อมกันหลายโรค

“ชิกุนกุนยา” อาการเป็นแบบนี้

1. ไข้สูงอย่างฉับพลัน มีผื่นแดงขึ้นตามร่างกายและอาจมีอาการคันร่วมด้วย พบตาแดง
แต่ไม่ค่อยพบจุดเลือดออกในตาขาว ส่วนใหญ่แล้วในเด็กจะมีอาการไม่รุนแรงเท่าในผู้ใหญ่
2. ในผู้ใหญ่อาการที่เด่นชัด คือ อาการปวดข้อ ซึ่งอาจพบข้ออักเสบได้ ส่วนใหญ่จะเป็นที่
ข้อเล็กๆ เช่น ข้อมือ ข้อเท้า จนบางครั้งอาจจะเรียกโรคนี้ว่า "โรคไข้ปวดข้อยุงลาย"
3. อาการปวดข้อจะพบได้หลายๆ ข้อเปลี่ยนตำแหน่งไปเรื่อยๆ อาการจะรุนแรงมากจน
บางครั้งขยับข้อไม่ได้ อาการจะหายภายใน 1-12 สัปดาห์ ผู้ป่วยบางรายอาจมีอาการปวดข้อ
เกิดขึ้นได้อีกภายใน 2-3 สัปดาห์ต่อมา และบางรายอาการปวดข้อจะอยู่ได้นานเป็นเดือนหรือเป็น
ปี
4. ไม่พบผู้ป่วยที่มีอาการรุนแรงถึงข้ออักเสบ ซึ่งแตกต่างจากโรคไข้เลือดออก อาจพบผลการ
ทดสอบทูนิเกตต์ (tourniquet test) เป็นบวก มีจุดเลือดออกบริเวณผิวหนัง และพบการชักร่วมกับไข้
สูงได้ถึง ร้อยละ 10-15

ที่มา "ชิกุนกุนยา (Chikungunya)" โรคที่ชื่อแปลก แต่แฝงด้วยความน่ากลัว??? โดย ไกรยง วิชกุล
สำนักงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพ

สืบค้นได้จาก <http://www.hiso.or.th>

ข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อ กิติมาภรณ์ 081 449 7479